

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

THE
JEWISH QUARTERLY
REVIEW

JULY, 1899

RESPONSES OF MAIMONIDES IN THE
ORIGINAL ARABIC.

THE Responses of Maimonides have not yet been accorded the appreciation and scientific treatment which most scholars will acknowledge to be their due. Only five out of the many decisions which were issued by the "ornament of the generation¹," as this greatest of mediaeval Jewish theologians is sometimes called, have up to the present appeared in the original Arabic². One hundred and fifty-five responses bearing the signature of Maimonides were published in the Hebrew translation of Mordecai Tama in 1765, at Amsterdam³. A still larger Hebrew collection will be found in the edition which appeared in Leipzig in 1859⁴. Tama's translation is, however, very far from being satisfactory. The first note in Dr. Geiger's edition of the five Arabic responses just referred to, is to the effect that Tama had failed to understand the passage before him, and that he had freely altered and abridged⁵. In comparing the Arabic text of the responses which form the subject of the present paper with Tama's Hebrew rendering, I have

¹ פאר הדור.

² Geiger, *מלא הפנינים*, pp. 54-80.

³ The title is *ספר פאר הדור אגורהו*.

⁴ קובץ חשובות והמבם אגורהו.

⁵ אמר אברהם כל דבריו פה . . . לא הבן המיציק הראשון ר' כורדי מהה ושיינה גרען. In the consciousness of more perfect scholarship Dr. Geiger then adds: *ונמהעתקינו תורה כלו על נcum*.

תְּרִינָב

noticed a good many cases to which the above remark of Dr. Geiger would apply with equal justice. In some instances, however, the Hebrew version has helped to suggest correct readings for the Arabic where the latter is corrupt or defective. Some few examples of both faulty renderings and helpful passages will be found in the notes on the text which follows; but I cannot say that I have in any sense aimed at completeness of annotation. My main endeavour has been to publish as accurate a text as possible of the twelve responses which are included in the present article. It has, of course, not been possible to supply the many lacunae of the MS. from which the ten responses given under *B* are taken; but an effort has been made to decipher as many words as possible in the faint or torn portions of the original, and attention has also been given to the removal of the not inconsiderable number of copyist's errors that are to be found in it. Full bibliographical information on the subject of Maimonides' responses can be easily found in the Catalogues of Steinschneider and Zedner, to which Benjacob's *אוצר הספרים אור החיים* may fitly be added. A few years ago news came from The Hague that an ancient copy of the *שווות פאר הרור* in the original Arabic¹ belonging to the library of the late Dr. Ferrares was on sale. But the MS. appears to have changed hands in Holland itself, and so far nothing further concerning it has come to the knowledge of the present writer. It may possibly be the same copy which was once in the possession of Jacob Sasportas², and from which Mordecai Tama prepared his Hebrew translation. But it would in any case be desirable that a competent editor and specialist in the literature of responsa should undertake an edition of the entire Arabic responses of Maimonides, so far as they can be recovered. Their interest is, of course, mainly academic; but in the

¹ On Maimonides' Arabic responses in the Bodleian Library, see Dr. Neubauer's Catalogue, No. 814, 1.

² See Steinschneider, Bodl. Cat., col. 1906.

case of an authority like Maimonides even the purely academic value must be held to be of considerable importance. Sidelights on the social and economic circumstances of the time are, however, not wanting in these decisions, and the Arabic text will—judging by the portions now before us—also help to enrich our knowledge of the dialect which was in vogue in the Delta during the latter half of the twelfth century¹.

I will now proceed to give descriptions of the MSS., together with a brief account of their contents:—

A. Responses printed from Maimonides' autograph.

I. One paper folio, measuring about $7\frac{7}{8}$ in. by $5\frac{1}{2}$, and bearing the designation of Or. 5519 A (Cairo fragments). Arabic in the Hebrew character, interspersed with Hebrew words and phrases. The first three lines of the *question* are entirely Hebrew, with the exception of the first two words (**טַקְלִיל**) which are Arabic.

The question, which occupies nine lines, relates to a transaction of buying and selling. Reuben had sold to Simeon a piece of white material (**בַּיִן**), and had received a part of the price. Later on Reuben asked for the remainder of the purchase-money; and when Simeon refused to pay, he demanded that the material should be returned to him without any defect. Is the purchase to be considered valid or not?

Answer (**אֱלֹגָנָב**; occupying seven lines): If a change which experts call a defect is discovered in the material, and if Simeon claims that he had not seen it, nor known of it, the latter shall swear an equitable oath² in confirmation of his statement. Reuben shall also make him swear³

¹ The grammatical and idiomatic peculiarities and irregularities of the text have, however, for the most part been left without remark.

² Adopting the convenient rendering of **שְׁבֹועַת דִּין** given in Jastrow's Dictionary; for more detailed information see Hamburger's *Real-Encyclopädie*, i. 276.

³ **וְגַלְגֵּל עַלְיהָ**.

that he had not used the piece of ביאץ after the appearance of the defect. The material shall then be returned to Reuben. Signature: וכתב משה.

II. One paper folio, measuring about $9\frac{1}{2}$ in. by $6\frac{5}{8}$, and bearing the designation of Or. 5519 B (Cairo fragments). Arabic in the Hebrew character, interspersed with Hebrew words and phrases, the first five lines (with the exception of מkol תא at the beginning) being entirely Hebrew¹.

The question, which occupies fourteen lines, relates to the case of a teacher of little girls who had, in consequence of a quarrel, sworn that he would no longer teach the daughters of a certain person. After a time he repented having done so, as he regretted the loss in his income. The little girls were also left without a teacher, no one else taking the place of their former instructor. May the teacher resume his work or not?

Answer (אלאן באב; occupying two lines and a half): If the teacher has repented, he shall declare his change of mind before three Israelites who shall release him of the obligation to carry his oath into effect. He may then resume his teaching. Signature: וכתב משה.

Note A. From the curtiness of Maimonides' answer to the lengthy inquiry, we may judge that he had no great respect for the acuteness of his interrogators. He seems to have penned the reply on the spur of the moment and put the whole thing aside at once.

Note B. Incidentally we learn from this response, or rather the question, that the education of little girls was not entirely neglected in Egypt at that time.

B. Other Responses in the original Arabic.

Five consecutive paper leaves, about $8\frac{5}{8}$ in. by $7\frac{1}{2}$, with twenty-five lines to a full page, bearing the designation Or. 5520 (Cairo fragments). All the leaves are mutilated at the left-hand upper corner, and the first four also (more

¹ See the photographic facsimile (reduced) accompanying this article.

or less) in the middle of the right side of the sheet¹. The writing is in an Eastern Rabbinic hand, and appears to have been written in the fourteenth century. The copyist has made a number of mistakes, and he has also occasionally omitted words and sentences without leaving a blank.

Fragments of a volume which contained a collection of responses by Maimonides in the original Arabic. The extant ten responses are numbered ל'—מ' Nos. ל' and מ' do not exist in a Hebrew translation. The other eight responses are found in the Hebrew version of Mordecai Tama (T. in the headings of the text refers to the first edition of Tama's translation). A few brief remarks on their contents will suffice for the present occasion.

I. A question relating to the boundaries, or rather the beginning, of the land of Israel. The answer is that it begins at Ascalon, and the rest was made clear by a diagram which Maimonides attached to his response. It would be interesting to have his own diagram before us. Mordecai Tama's outline of the boundaries may be assumed to have been copied from his Arabic original.

II. A response concerning the products of the earth in the Sabbatical years. In the main part of the question Maimonides is asked to give an explanation of § 1 in ch. vi of the Mishnah tractate on the Sabbatical year (*שבעית*). Three zones are there distinguished with regard to fruits and cultivation of land. The land occupied after the Babylonian captivity forms the inner zone. Within that territory both cultivation and the eating of products are prohibited during the Sabbatical year. In the land occupied after the Egyptian bondage but not re-occupied after the return from the Babylonian captivity, cultivation is forbidden, but eating of products allowed. Outside this zone both cultivation and eating are allowed. The question is what kind of products are referred to in the prohibition

¹ Hence the many lacunae in the text.

or permission with regard to eating. The commonly accepted view had been that fruit produced by forbidden cultivation was meant. Among others who had upheld this opinion was the famous Isaac b. Gayath who wrote on the subject in his *Kitab al-Sirāj* (ספר הנר)¹. To this opinion Maimonides himself had formerly adhered ; but during the minute investigations he made whilst writing his משנה תורה he came to the conclusion that the prohibition or permission with regard to eating in the different zones relates to products of the field which grow of themselves (i. e. without cultivation). There are many other interesting points in the response, but we must hasten on.

III and IV. Responses of a somewhat similar nature bearing on tithes (*מעשרות*) and heterogeneously growing plants (*בלאים*).

V. A response on the lump taken up from the dough (*מלח*).

VI. An anatomical response concerning the technical term known as *קורי*.

VII and VIII. Responses on the movements of the sun according to the Ptolemaic system.

IX. A response in explanation of the dictum relating to the want of learning among the sons of the wise. Maimonides says that it only refers to the learned having to give way to an unlearned *Kohen* at the calling up to the Law at the Synagogue Service. This is the point attacked, and not the ignorance of wise men's children.

X. An interesting response concerning the preparation of ink for the writing of a scroll of the Law. In it Maimonides also refers to the scroll which he had written out with his own hand. It is fortunate that the response is, so far as the MS. goes, fairly well preserved.

¹ See Steinsch., Bodl. Cat., col. 1110.

A. Responses printed from Maimonides' autograph.

I.

מֵאַתָּקָל הַדָּרֶת יִקְרַת צְפִירַת תְּפָאָרָת מַרְינוֹ וּרְבִינוֹ מִשְׁהָ הַרְבָּה הַגְּדוֹלָה
הַמּוֹבָהָק הַפְּטִישׁ הַחֹזֶק נֶר הַמּוֹעֲרֵב יֹירֵד הַדָּרֶת וּפְלָאוֹ מִמּוֹרָחָ שָׁמֶשׁ עַד מִבְּאוֹא
יְהִי שְׁמוֹ לְעוֹלָם כִּירָחָ יְכֹונֵן עַולְםָ פִּי רָאוּבָן אֲבָאָעָ לְשָׁמְעוֹן קַטְעָה בֵּיאָעָ
וּקְטָעָה שְׁמְעוֹן וְעַיְנָהָא בְּגַמְלָתָהָא וְוַיְנָהָא וּקְדָרָ תְּמָנָהָא וּוֹן בְּעַזָּהָתָם
רְפָעָהָא אַלְיָי מַלְבָּסָ(?) פָּלָמָא אַלְחָמָס מְנָהָ רָאוּבָן בָּאֲקִי אַלְמָתָן תְּמָרָד עַלְיהָ
וּקְאָלָמָא אַעֲנְבָּתָנִי וְעַנְתָּהָ פִּי רְדָהָא מִן גִּירָעִיב וּגְדָרְפִּיהָא וְלֹאָ נְבִינָהָ פְּהָלָ
אַלְבָּעָ פִּי דָּלָק מַאֲצִי וְלֹאָ יְלָוָם רְדָהָא אָמָלָא יְוָרָנוּ רְבִינוֹ אָוָרָ עַיְנָנוּ וּשְׁכָרוֹ
כְּפָלָמָן הַשְּׁמִים וּבְרָלָהָ לְחַאַש מְשָׁבֵר
אַלְגָּנוֹאָב

אָן וּגְדָרְפִּיהָא אַלְכָּתָלָאָפָּי קְיָלָל אַהֲלָלָ .. אָנָהָ עִיבָּ פִּי הַדָּאָ אַלְבָּיָעָ וִידָּעָ
אַלְמִשְׁתָּרִי אָנָהָ לִםָּ יְרָהָ וְלֹאָ עַלְמָהָ אָדָרָ וְלֹםָ יְדָפָ .. אַלְבָּיָעָ פִּילְמָה
שְׁבָעָתָהָ הַסְּתָהָ אָנָהָ מָאָ רָאִי הַדָּאָ אַלְעָיָבָ וְיְגָלָלָ עַלְיהָא מָאָ תְּצָרָהָ בְּחַדָּא
אַלְבָּיָעָ בְּعַד מְהֹרָ אַלְעָיָבָ וְלֹאָ .. בָּהָ וְחִנְידָרְ יְרָהָעָלָיָ אַלְבָּאָיָעָ וּכְתָבָמָשָׁה

II.

מֵאַתָּקָל הַדָּרֶת יִקְרַת צְפִירַת תְּפָאָרָת בְּנֵקָ מַרְינוֹ וּרְבִינוֹ אַדְוָנוֹ גָּנוֹנָנוֹ מִשְׁהָ
הַרְבָּה הַגְּדוֹלָה הַמּוֹבָהָק הַחֹזֶק יְהִי שְׁמוֹ לְעוֹלָם אֲשֶׁר שְׁרָתוֹ שְׁוֹרָתָהָ הָאָמָתָה וְהַצְּדָקָה
מִבְּעָרַת הַחֲרֵק מִחְזָקָתָהָ[תָּ] נָוְתָהָ קָוָהָ הַפְּלִילָ מִחְלָפָתָ מִמְּלָכָתָהָאָלָילָ הַמְּרִימָה
דָּלָלָ[תָּ] מִשְׁהָ הַמְּבָאָרָתָהָ תְּלָמָודָ רָבָ אֲשִׁיָּהָהָמְתָבִירָהָ וְהַמְּסָדִירָהָ יְגָדֵלָ תּוֹרָהָ
וַיְאַדְרֵרָ פִּיְמָעָלָםָ צְנָאָרָ בְּנָאָתָהָ נְרִיָּהָמָהָ כְּלָאָםָמָעָ בְּעַזָּ אַלְנָאָםָחָלָףָ בְּשָׁבּוּעָהָ
אָנָהָ לֹאָ יְעַלָּםָ בְּנָאָתָהָ פְּלָאָןָעַנְדָּמָאָאָחָרָגָבְּאַלְכָלָאָםָ וּבְעַדָּדָלָקָנָדָמָ וּבְאַלְבָנָאָתָהָ
אַיְצָאָלָםָיְפָעַלָוָאָ¹ יְנַכְּשָׁפָנָאָ¹עַלְיָהָ וְלֹאָיְקָוָמָאָחָדָמָקָאָמָהָפִיְתְּעַלְמָהָ
וְאַנְצָרָ² הָוָהָפִיְמָאָכָאָןָיְחַצְלָלָהָמָוָןָאָלְמָנוּפָוָמָהָמָוָןָאָבָאָיָהָמָ וְמָאָפִיְ
[חָעָלִים]³אַלְנָסָאָפָאִידָהָאָרָאַלְנָסָאָוָןָיְקָרְוָוָתָהָאָלְמָעָלָםָנְפָסָהָסָנִיאָנָהָוָרָ
וְמָאָיְקָוָמָאָחָדָמָקָאָמָהָחַצְלָלָהָמָאָנָהָכָאָןָלָהָמָהָרָפָהָהָנָהָאָ
יְוָרָנוּאַדְוָנוֹגָנוֹנָנוֹהָלָיְנָוָהָלָהָקָרְאָיָתָהָמָשָׁרָוּכְפָלָמָןָהָשְׁמִיםָהָוְהָיְשָׁרָהָ
לְהָםָאַלְצָלָאָהָעֲרֵבָיְגָמָבְּרָכָותָיְעַטָּהָמָזָהָ

אַלְגָּנוֹאָב

אָלָאָנָדָמָעָרָעָנָדָמָהָבִיןָיְדִיְתְּלִתָּהָאָנָאָמָמָןָיְשָׁרָאָלָוְיְתִירָוְלֹוְוְבְּעַדָּ
דָּלָקְיְעַלְמָתָןְ⁴עַלְיָהָדָרְתָהָוְלֹאָאַתָּםָעַלְיהָוּכְתָבָמָשָׁה

¹ The forms expected are . יְפָצָןָיְנַכְּשָׁעָן .

² وְפָנָצָר . i. e.

³ Written over the line in the MS.

⁴ יְעַלְמָהָן . For

B. *Other responses in the original Arabic.*

I.

[ך. ט. לג]. שאלה. איש חפסיר כל שהחזיקו¹ עולי בבל מארץ .....;
מן אי הי אלבדאה אלתוי הי בדאה ארץ ישראל .....
תשובה. אלבדאה מן אשקלון. וובין לכם דאלך מן אל ניטין² ענד
תחדירם ארץ ישראל ..... אוצר لكم צורת ארץ ישראל בחודודאה .....
מן הרה אלצורה יתביין لكم [מליה] חלך אלאקויל אל מרכורה פי
אל[ניטין]³ [ויתב]⁴ יי' لكم כל מא יתעלך בתצורה ארץ ישראל מן אלחכם بعد
אן תעלמו⁵ אן אמנה אלמודורה פי שיר השירים הי אלתוי סמע פי
אלמשנה אמנה הי אלתוי יסמי פי אלברית' סמנום והי אלנבאל באינאם.
והדה צורה דלק.

Note.—In the first edition of Mordecai Tama's Hebrew translation a diagram of the boundaries of the Holy Land follows the text of the response.

II.

[טו. ט. לד]. [שאלת] ..... [ולא]נעבד ונאכל ונעבר והל יזמנא⁶ חכם
שי מן אלשביעות ..... וסוריא פי מא זורעה⁷ פיהא אלגויים אם לא
יר' רבי.

תשובה ..... [ב]ל שהחזיקו עולי בבל וכו' והדה אלמשנה אלדי סמענה
פי רבי' יצחק בן ניאת פי אלסראג וקאלאנה אלהי פסדר גמי'ע
אל ..... נאכל ולא נעבד. אן מן תעדוי ועבר הארץ בשבעית פרלך
אלשי ..... אלמורה ענד תחרירנא דיקק אלגיטר פי כל הלכה והלכה פי
תאלפנא אל ..... משנה ונתנה טעמה בטעמה רבי' הקדוש עה.
ולך אן עבדות ארץ ישראל בשבעית בלבד תע[שה] כמו בין אלנץ לא
תורעו ולא תקצרו את ספיקחה ולא תבצרו את ניריה. ומן כל מתבנה
אלארץ מן תלקא נפשהא מן פירות הארץ או מן פירות האילן فهو מבאה
ללאכל והפרק כמה נצת אלתורה. והיתה שבת הארץ لكم לאכלה. וונע
אלמשנה שביעית נתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה ולהדלקת הנר. והדא هو דין

¹ MS. החזיק.

² For exact references to the folios of the Talmudical passages referred to in most of these responses, see Tama's Hebrew translation.

³ The 1 was written over the word, which was at first without it.

⁴ Evidently for יזמנא.

⁵ MS. קרשה.

תורה . لكن מדברי סופרים גרו עלי כל מן תנבתה אלארץ בשביעי' ממה שאן אלנאמ אן יורעו בזורה אינה יכון אסור¹ . . . . (b 1 fol.) וירקוט גנה במלתהא . והרא הי אלדי חסמי ספיחין ואנמא . . . . הת עובי עבירה אן מא ימץ' אלשבץ אלרשע וירע תבואה או יرك בנתנו יוניבאה . . . . יבעה ויקול מן הספחים שעלו מאייהן הן . פאן אבחנה אכל אלספחים סבבנה מכםול . . . עבירה ויתנאוון על עבירות הארץ . וקר בינוא פי ספרא וקאלוא הספח' אינן מן התורה אלא מדברי סופר' והרה מדחוב אלחכמי' והוא אלצחיח . ונע . . . . כל הספח' אסוריין פלא יהל עלי הדה אלאצל אן יכול ממא תנבתה אלארץ בשביעית . . . מא ירע לה בור מחל אלפודנו ואלכעתר ואלאסטוכרים ועצאה אלאי ואלהאה ונזהה אן אלאעשאכ והו² קוליהם פי אלמשנה הפנים והירובין השוטין והחלגנות והכסבר של הרים והכרפם של נהרות והנהרין של אפר פטורין מן המעשיות ונלקחין מכל אדם בשביעית שאין כיוצא בהן נשמר . אמא מחל אללפת ואלכרוב ואלכרפם אלבסתאנ[י] ונזהה פאלכל חראמ כמא בינה מדרבנן וככما קלנא . ופירות האילן כולה חלאל כמא בינה פועל . . . אלאצל אלמחדרה נצח אלמשנה וקאלת אן כל מא קדר שורא בקדושה שנייה והוא אלדי החזקו עולן³ בבל הספח' שלו אסוריין ועבורה אסורה והוא כעוני קולה לא נאכל ולא נעד . וכל מא [ה]חזקון עולן³ מצרי' בקדושה ראשונה ממא לא החזקו עלי בבל והוא מן אמנה אלי נחל מצרים . . . אלי אלחד אלדי קדר שורא והוא עד כויב פאן גמיע דלק דו . . . קדרה לשעהה ולא קידשה לעתיד לבוא פילדך ספח' . . . דין תורה והוא קו' וכל שהחזקו עלי מערם ועד הנהר וע . . . הדה ואן כאן סכבה ישראל פלים הו מן ארץ ישראל פילדך נאכ[ל] . . . לא . קדרות סוריא חמורה מקדושת ארץ ישראל שחזקוקו עו . . . יבין לכם אן אלשי אלדי חרעונה אלניימ באו בשבעית ולופ . . . לאן נפש אלשי אלאנבתה הו אלדי ירעעה חלאל אכלה מן התורה[ה] . . . ישראל שאם זרע עבר גרו על ספיחי ארציו שמא ירע העוי שאינו . . . ארציו מותרין ולא פרק בין ספיחי ארציו או מא ירעעה אד . והוא מותר לזרע וליס תם וניה יתקא פי חרם דלק מן אנלה אי שי(?) קאל פירות הגוי אסוריין גוירה שמא ירע הוא ירע בלא שו(?) ולא שאח(?) עליה ואן קלנא גוירה ספיחי גוי אטו ספיחי ישראל היא גופה גוירה כמא בינה נקום גוירה לגוירה פאלדי יתרד(?) עלי אצל אלנטר אן דלק מבאה וליס תם

¹ Catchword on fol. 1 a.

² This is evidently the correct reading. In the text this word is badly written and is drawn together with the preceding one.

אסור מן התורה אלא מן יורע פקט כמו תבין פ' גמר (fol. 2 a) ראש
השנה . אמא אלשי אלנابت ואן ולו תעדי וורע فهو מותר [מן התורה] .....
וועתהא ויחל אכל כל שי אל נابت וגוירה שמא יורע . . . אפי' ספיחין
הועלין מא[יליהן] . וכותב משה .

III.

[י. T. לה]. שאלת . كيف חכמוא פ' זמאננא הרה פ' אלמעשרות פ' ארץ
ישראל ופי סוריא פ' [מא יורעוא] גוים .

תשובה . קד עלמאתן אן אלאצל פ' דלק כל . היל יש קניין לנו קד עלמאתן²
באי' להפקייע מן המעשרו' או אין ל' . ולו אלדי יכול יש קניין לנו בא'
יש להפקייע מן המעשרות ירי אנה חייב מדרבנן' כמו תבין פ' ניטין פארדא
לדרבי הכל לילום אכברג' אלמעשרו' בא' . ואנמא אכתלאפחים פ' דלק היל דלק
מדרבען' או מדראורית' . ולמא תבין לנו מן גמר יבמות וכתחותן אן תרומה
בזמנן זהה מדרבען' כמו באן הנאר תביאו ביתא כוילcum ולא ביתא מקצתכם
צח לנו אן בדלק אלמעשרות צחיזן אן דלק מדרבען' . א' בזמנן זהה וראינא
אנה לא יודיע הרה אלאכטלאפ' פ' זמאננא הרה אליע עמל עני יש קניין לנו
או[איין] קניין ולדלק אכתבנא פ' תפיסר אלמשנה אנהא דרבנן' וננהלא³ .
מדחוב אלחכמי' אלדיין יכולין יש קניין . . . תבין פ' מואצע עריה פ'
אלירושלמי' ואדא צחח אלנטור ותחרי מא ילום דאימא פ' כל זמאן . . .
קניין לנו באין ישראל להפקייע מן המעשרות כמו יבדו מן בכורות . ומע
דלק . . . אלונה אלדי דכר פ' יבמות ולו אלשי אלדי ניבת בשדרה ישראל
היום . . . זל' פ' תלק אלכבראריס⁴ אלדי גונרתהם לנו ולדלק תורה . . . ע
רבנן' והדא כליה אנמא הוא פקה עלי אלאצול אלאחכאמ' פ' כל . . .
[ע']למאתן איצא אן יש קניין לנו בסוריא להפקייע מן המעשרות כמו תבין
והו קולחם ישראל שהו אריםין גוים בסוריא ר' אליעזר אומ' מהHIGH
במעשרות ושביעית וו' פוטר וכו' עד וחוזו להונן כדרבי ר' ולא פרק
בין אריס מגוי או חוכר או מקבל פירוטו פטורין מכלום כמו תבין מון
נטין פ' קולחם אבל האריםין והחכריין ואריסי בתה אבות וגוי שמשנן שדרהו

¹ A small blank in the MS.

² These two words are in the MS., but should be omitted.

³ A small blank in the MS.

⁴ For אכראג'.

⁵ This is the word expected (T. T.). The MS. has which has no meaning.

⁶ MS. apparently.

ליישראל אעפ' שעשה לו נומוסי פטורה מן המעשרות ומן השביעית וא"ז והדרין אלאצ'ן תאבthin חכם אלטבל אלמשתרא מן אלג'נים אדרא בגין פי א' וכגן אלג'ני ה'ו אלדי מרוח דלק אלג'ני² טבל וביד הג'ני גנמר فهو פטור מכלום כמא תבין פי בכוורת דגנך ולא דגנ' הג'ני ואן בגין ישראאל ה'ו אלדי מרוח תלק אלטבלים וביד ישראאל גנמרו فهو חייב מثال לו צמחו בשדרה של ישר' ניר בגין המעשרות של בעלים וירעפ' תרומה נדול'ה לכהן ויביע' מנה תרומות מעשר לכהנה אסורה לישראאל בעזן מיתה³ .....

(fol. 2 b) בגין הרא אלטבל אלמשתרא מן אלג'ני פי סוריא פלא יולמה שי מנה .....

ישראאל ול' חכר או' שבר' שדרה מג'ני בסוריא ורעה פירותיה פטורין .. ואן אשתרא שדרה .....

ג'ני השדרה עם הפירות לצמחו בה בגין כתlk אלפירות לא הביאו שלש והביאו שליש .....

חייב לעשר .. ואם הביאו שליש ביד מג'ני בסוריא וחזר ומכראה משחביאה שליש הייבת בעשר שכבר נתחיביה עני' אדרא חזר ולקח השדרה עם פירותיה מן מג'ני פאנאה הייבת אל והביאה שליש ביד ישראאל תחלה והרי הוא עתה עם קרכע ביד ישראאל .. והרא אלאצ'ן מבין פי אכר מעשרות הנאך קיל הלקח שדרה ירך בסוריא עד שלא באו לעונת המעשרות חייב משבאו לעונת המעשרות פטור ולוקח כדרכו והולך ר' יהודה אומ' אף ישכור פועלם ללקט אט' רשבג' בז'ן בז'ן [שכנה קרכע אבל בז'ן]⁴ שלא קנה קרכע אף [עד שלא]⁴ באו לעונת המעשרות פטור .. ונע' אלירושלמי אט' ר' אבן אחיה רשבג' בשיטת רבן נמיליאל זקנו⁵ דתניין תמן ישראאל שהו אריסון לג'ני בסוריא ר' אליעזר מה' חייב פירותיהם בעשרות ובשביעית ורג' פטור .. וקד תבין אן לא יתחייב ישראאל בעשרות בסוריא פי מא' ישתרה מן אלג'נים אלא אם קנה קרכע עם הפירות והוא שלא באו לעונת המעשרות ביד ג'ני .. והד .. אלב'א דריש'ן אלדי בין לחתלמוד אנה בשיטת אביו וקד בגין אללהכה כאביו כט .....

נהנו בר' ז' וממ'א יגב אן תעלמה איזא אן עטבאר לוזם אל[מעשר] .....

אלפירות כל בעתקבר מוצע וג'ודה פדליך פירות איז .....

אשר אני מביא אתכם שמהם אתם חייבין ובחוצה לאין פטורים ופיר .....

חייבין וכ' פירות סוריא .. ותבין לך דלק פי מסכ' חלה ופיר .....

מדבריה' והוא קו' פי דמי' המוכר פירות בסוריא ואומ' משל איז חייבין עליהן לעש[ר] .....

ונכנה נכהנה עלי הדה אלאצ'ל לאי ר' יוסף זל' אנפל' פי מא גמע' לכם פי הדה

¹ Something missing here?

² So the MS., but read only אלטבל

³ Catchword on fol. 2 a.

⁴ The words in [ ] are omitted in the MS.

⁵ MS. זקנו

אלנץ' וקד בינה נמי' מאי יחתאג אליה פי אמר אלמעשרות ומן קוה כלאמנא יבין לכם אין כל תרומה בזמנ הזה וכידל[ך] כל מעשר מדרבנן' ולו' באין שהחזיקו עולי בבל ולו בשדה ישראל עצמה לאן קדושה ראשונה בטל' וקדושה שנייה לא חייה אותם לבונאה ביאת מקצת במא באן פי יבמות וכתובות ואין ציריך לומ' בסורי' שעיקר המעשרות שם מדרבנן' . ומן תאליפנא אלכבר יתבין לכם גמי' הרה אללאזול ופרעהה ומאי יתעלק בהא מן הלב' תרומו' ומן הלכות מעשרות . וכתב משה (שאלה catchword):

IV.

[ג. T. לו]. (ג 8 fol.) שאלה . כי יכון עמלנא¹ חכמנא² פי אל כלאים אלתי יורע . . . . נשתרי מון ברם יורעו תחתה יرك וחואלית³ אם לא וליט עלייא . . . .

תשובה . כלאי הכרם מטל בשר בחלב עני אין פי כל ואחד מנהא שני לאין תחר[ים] . . . . ותחרים אכל מא קדר אגעמלן' ודליך אין המבשל בשר בחלב לוקה ואדרא וקע אכ[תלאת] בשר בחלב באל טבר אמא באל אתפאק או טבנה גני פאן דליך אליש' אלמכתלט חרמת עיניה ומן אכל מנה כיית לוקה . דליך כלאי הכרם מון זרעהה לוקה וכליי הכרם עיניה ולו זרעהה נוי או אנטחתהא אללאןן מון תלקא נפטהה פהו חראם בכל מקום מטל אלעללה ניר אין אכל כלאי הכרם בחוץ' לאר' אסור מדבריהם ופי אן מון אכל מנה כיית לוקה . וקד תבין אן ספק ערלה וספק כלאי הכרם באן אסור ובסורי' מותר וכולן ספיקן בחוץ' לאר' מותר ולו . . . עלמננא באנה כלאים או ערלה מותר דליך עיאן . אמא וראן פהו אסור בלבד שד בין בא'י בין בסורי' בין בחוץ' לאר' . ונין אלמשנה פי אכר ערלה כרמ שהו' נטוע יرك וירק נמבר חוץ' לו בא'י³ אסור ובסורי' מותר . בחוץ' לאן יורד ולוקט ובבדר שלא ילקוט ביר . ונין אלירושלמי . . . . [משנה ובבדר שלא ילקוט ביד אמן' רבי הונא הוא יורד ולוקט ובבדר שלא יראנו . . . . כותל אול פצל מן הרא אלמשנה והוא קולחם ספק הערלה בא'י . . . . [מו]תר ובחוץ' לאן יורד ולוקח ובבדר שלא יראנו לוקט . פאעלמננא אלתלמי' אן . . . . וכליי הכרם חכמא ואחרדא עני וראן אסור בכל מקום . אמא ספיקן פהו אסור בא'י . ומותר בסוריה כמא מטל לאן אלירק אלדי' נמבר חוץ' לכרם וזה ספק ימכן אנה מנה או מן ניר הרה אללאצע' .

¹ Either of these two words would be correct. They are evidently to be regarded as alternative readings.

² Apparently for בא'י.

³ MS. נבאי'.

אמא אדרא ראיינו יכרג אליך מן הרה אלכרים ויבעה פלא יחל אלאכד
מנה או יכרג אלפירות מן הרה אלכרים אלדי ללערלה פלא יחל אלאכד מנה;
בסורי' ויחל בחוץ' לא' אלא מן יראה עינא ינעה פיכון אלפרק בין'
סורי' ובין חזאה' לארץ דלק אן בחוץ' לא' גנעיהם ספק ולו באעטבר¹
מא ימכן או יכון מן אלאמכאנאת ולא זיאל חטי יראה עינא ילקוט הירק
מן אלכרים . ופי סורי' מנד ירי אליך כארג מן אלכרים חרט עליה אכללה .
ופי א' ולו לם יראה בל כאן נמבר חזאה לו פהו חרם ולא יכטר בבאלו
אחרון (?) אן הרה אלכרים של יישראל לאנה לו כאן של יישראל למא
נתקדש וילום חרקה פכיפא אן יתפקה פי יرك הנמבר חזאה לו אן בלאי
זרעים אלתי ליסת אסורי' באכילה כאן להם עליהא מן אלחפת ושרה
אלחקסבה² .... (א 3 fol.) משמעון על השקלים ועל הכלאים . ווומר אלננס
באפתחкар .... יתחם לתקנוקה . ובטו בו שלוחי בד' יוצאי בראשון' היי
עורך חורו והתקינו .... אט כל השדרה חית מא גנדו כלאים . ופי חולו של
מועד חורין השלחין וויצאן לאפתחкар .... דלק וכלאים שהניצו אין
ממתניין להן אלא יוצאן עליהן מיד ומפרקין אט כל השדרה . ומע הרה
אלמקרמאח כולהא ביפ' כרם הנטווע יرك יתרך ואנמא כלאמ אלמשנה פי
כרם גני בלא שך ואדרל דיליל קוליהם ובלבך שלא יהא לוקט ביד כמא ביניא
ואו כאן אלאמר בין טהאר לנו ודנאה ביניא ותקואה . וכחטב משה .

V.

[ל'ז]. שאלת . קולנא פימא דרכה זל ען ר' מאיר ען ר' חייא . פי
כונחמא ונבא עלי צור אכרואג שתי חלות ואן יכון שייעור חלה יחרק
ואל' אלדי נחרקה נחן פי חזאה לארץ הו אלדי ללבחן פי צור .
תשובה . אלדי קאלה צחיה לא שך פיה וכדריך יבנוי אן יפעל פי גמייע
בלאדר סורי' וכדריך יבין מן מסכ' חלה מן שרחנה לסדר זרעים .
וכחטב משה .

VI.

[ל'ח]. שאלת . צפת אליעיקור לסימני כף חכון بعد אליעיקור וביפ' חכון
צפת .... לאחד פיהא כלמא שאפייא ולא לצאנע .... אלסימני
אלעקרין .
תשובה . הרה אנמא יתכין בטבעות .... פי דלק ולא ימכן אן יתצוזר

¹ For גאנשטיין . ² The catchword on fol. 3 a looks like פיך .

³ A small blank in the MS.

דליך באALKOL אלחצ'ור אלתאמ'..... אלתי תחצ'ל בהדא אלטטעות עינא
 בעוד אין תקרם אין אליעktor פי אלכ'האים בעוד אלמ'כאנ' גודא בל קדר ובמא
 ממתהנו מן אング' קוה אלעלאת¹ אלתי תוצ'ל בין אלסימנ'ן ואלפ'נ'ן ואמא
 פי אלט'יר פאמ'כאנ' דליך קרי'בא ווינה מיז דליך אין תד'ב'ה טיר ותגול' בא'לד'ב'ה
 קרי'ב' מן אלצ'דר אענ' פי נהיא אלענ'ק לחאמ'ן אליעktor או יבן'ק טיר אל'י
 אין יומ'ן ואן אמתחין² טיר מיט' באן אנד' חתי תבקי אלסימנ'ן עלי' וצעהא
 אלט'ב'יע'ם תא'כדר הדה אלט'יר אלמ'וות או אלמ'ר'ב'ה כמא דרכ'נא ותקט'ע
 ענ'קה מן אלג'טה ותש'ק בסכ'ין פי נאה אלח'דרה עלי' אלל'ג'ד ואללהם חתי
 תנכ'ש'פ אלסימנ'ן ותרי' וצעהא פי אלפ'נ'ן ואת'צ'אל'המא תם תמדד'המא ביד'ך
 נאה' מא ימ'כ'נ' פ'ית'ב'ין לך' איז'יא נאה' אמ'ת'ר'אד אלעל'לאת אלתי' תוצ'ל
 בינה'מא ובין אלפ'נ'ן תם תטל'ק'המא פירג'נ'א אל'י וצעה'המא אלט'ב'יע' פ'א'ד'א
 תב'ין לך' דליך תגר'ב אל'בק'ה חתי' תכל'ע'המא מן' מוצעה'המא כל'עא יס'יר'א לא
 באן ינקט'עא יונ'דר'יא פי' ידר' פ'יב'ין (fol. 4 a) לך' ח'ינ'יד צ'ורה אליעktor .
 תפע'ל הדה מר'את עד'ה פי ט'יר' עדר' אי' פי' בא'ים ..... צ'ורה אלרכ'ווא
 לה'אדר'הה פי' מא ענד' אונ'כ'ל'אעה'המא כ'יפ' ת'כ'ן פ'ה'ר'א אל' .....

וכת'ב משה .

VII.

[מן T. ל.ט]. שאלה . אדר' כאנ'ת אלש'ם תקט'ע אל'יב' בר'ג'א פי סנה
 כאלמ'ה פ'כ'יק' נkol' ען אלמס'אפה [אלת'] תקט'עה'ה פ' תשר'י ומרח'שון וכסל'יו
 פ'הא בעינה'א עאר'ת פ' ט'ב'ת ושב'ת ואדר' וו'ת'ה' אן אלק'ט'ה אלתי' מנה'א
 א'ש'ר'ק' פ' ניס'ן מנה'א[א] א'ש'ר'ק' פ' תשר'י פ'אן קול' אלנ'א'ס פ' ניס'ן תשר'ק'
 מין אלח'מל' ופי' תשר'י מון אלמ'זיאן .

תש'ובה . אלחרכה אלדי' תחת'ר'הא אלש'ם פ' פ'ל'ך אלבר'ג'ן מון בר'ג³
 הי אלתי' תחם פ' כל' סנה מר'ה ולדליך' ת'כ'ן פ' תשר'י פ' אלמ'זיאן ופי' ניס'ן
 פ' אלח'מל' כמא יק'לו' אלנ'א'ס וו' אלצ'ח'ית' וו'ה'ה' הי' ח'ר'כה אלש'ם' כל' יומ'
 פ' נפ'חה'א' ל'כ'ן אלפ'ל'ך אלל'ע'ל'י ידר' ב'כל' כ'וב'ב' פ'ה' פ' כל' יומ' ו'ל'לה' מר'ה
 ו'א'חר'ה' ולדליך' תרי' אלש'ם' כל' יומ' ט'אל'עה' מון' ג'ה'ת אל'ש'ר'ק' ו'ג'א'ר'ב'ה' פ' אל'ג'ר'ב'
 ל'ים' אן אלש'ם' נפ'חה'ה' הי' אלתי' ד'אר'ת אלפ'ל'ך' כ'לה' פ' יומ' ו'א'חד' ו'ה'ה'
 מע'ל'ו'ם' ענד' א'כ'ה'ר' אל'ג'מ'ה'ו' ו'ל'כ'ן פ'ל'ך' אל'ב'ר'ג' אל'ת'י' תקט'עה' אלש'ם' פ'
 כל' סנה' מר'ה פ'ל'ך' מ'א'ול' אענ'י אן' ט'יר' אלש'ם' מ'א'ול' .....

¹ For down, see lower down.

² אמתחין for.

³ Text difficult, Tama has ב'ג'ל' המ'ע'לו'ת' מ'מ'ז'לה' אל' מ'ז'לה' .

חרת מין מילה אן אלקמטה מן דיאירה אלפאק אלתי תרי אלשם מנהא טאלעה ..... קללא קללא חתי תנתי אלמסאה מא מן דיאירה אלפאק ..... ראנעה פי תלק [אל]¹ מסאה בעינה ודרה הו אלתי יסומה אלמנגין סעה אלמשיך וליס אלשם הי אלתי תחרכת עלי דיאירה אלפאק אליו מסאה מא ורגעת פי תלק אלמסאה בל יתהר דלק לעין פקט והוא אמר וקע להא באלוירן ותבין דלק עלי אלכמאל חתי יתוצר תצורה תמא לא יכון אלא במקאמת שפהאה יرسم דלק עלי טהר ברה ויחרכהה חתי יתבין דלק . לבן קד ארשדנא לאצלה ומון שרא שיא מן הדא אלעלם יתבין לה מא דברנה באסלה סע (?) וכתב משה .

Note.—Tama has at the end : *תורת ה תלמיד קצת* if when he was a tyro in the science of astronomy. This would make it appear as if Maimonides was conscious of being a tyro in the science of astronomy. But the text speaks here of a presumed reader of the response, and not of the author of it. It says that to a person who has made a beginning in the study of this science the matter will be clear enough.

VIII.

[מד. T. מ]. שאלת . קול אלחכמי' זל בחמש חמה במורח ובשבע חמה במערב שית חמה ב[קרנתא]² היל הדא פי אלציפ' ואלשתא גמייע ואכלך קוליהם חמה בראש כל אדם היל דלק ציף ושתחא .

תשובה . דלק פי גמייע אלמיאן ופי כל מכאן ודלק אן גמייע אלשעות אלתי ידרוהא אל חוץ פי גמייע אלתלמוד הי סઆת זומニア עני אנהא פי כל זומאן יב סઆת פי אלנהאר אן טויל באנת³ כל זומאן יב סઆה מון סઆתא טוילה בנסתבהא⁴ מנה ואן⁴ ..... (b 4. fol) סઆת קצירה והדא אלסઆת אלתי יסומהא אלמנגין אלסઆת ..... [ס[מונהא אלסઆת אלמעונה . פבעוד הדה לאציל פאנך אדא געלת ונתק ..... אanganוב סוא ואלשרק הו עלי שמאך ואלנורוב עלי ימינך פאנך תרי אלשם פי ..... צל נהאר מסחפסלה קריבה מון אלארץ פי ראות אלעין וכל מא מרת סઆה מון אלנהאר ואלשם תרחתפע עלי אלארץ והי מון נתת שמאך אליו אבר אלסઆה אלסאדסה פתרי אלשם מקאבל וגתק סוא באזא עינך ודלק הו אלדי יסומהה בקרנתהא

¹ Omitted in the MS.

² Text apparently not complete ; see Tama's translation.

³ Apparently for ..... ⁴ בנסבהה אן is the catchword on fol. 4 a.

פראד אחת אלסאעת אלסאעה ראות אלשם נאולה נחו ימיך והי חסחפסל
וונזול חתי תנרב הדא כל יומ ציף ושתא لكن ענד מא תכוון אלשם ביקרנאטה
והו נצוף אלנהאר והוא ארבע מא תכוון פי דליך אלנהאר תורהא תקאבל
וונזק لكن חכוון בעידה ען סמת אלראם פי ומאן אלשתא מאילה נחו אלגנוב
ופי ומאן¹ ואבעד מא תכוון מן סמת אלראנה פי יומ תקופת תמוו הדא כלה
פי הרה אלאקלים עניין מן בעז אלתאלת אלי אלאכבר אלסאבע ויכתלב
קרבהא ובעדהא בחסב אלבלאר פאן אלבלאר אלקליל אלערץ לם תבעד
מן סמת ראום אהלה בבלדואה ען אללא⁽²⁾ אכתר ערץ ובחסב ערוץ אלבלאר
ימכן אן חכוון אלשם פי וסת אלנהאר עלי ס .. . . . . סוא לא ימכון אלאנסאן
אן ירי גרט אלשם נצוף אלנהאר פי דליך אלבלד ופי דליך אלבלד .. . . .
ראסה נחו אלסמא נאיה מא ימכון חתי יציר במוון אסתול .. עלי אלארן .. . .
גרמהה והרה לא ימכון פי שי מון בלאר אלעריך ולא פי בלאר אל[שאמ]⁽³⁾ ולא
פי אלנרב ולא פי .. . מצער ואנמא ימכון דליך פי בלאר אלימן ואלהבשה ומן²
ובאלגנמלה אסואן מאר נחו אלגנוב ואנמא וטינה הרה כלה⁽⁴⁾ לתעלם אן
קול חמה בראש כל אדם ליס ירידון בהא חקיית אלמסאתה אד דליך לא
יבון אלא יומ אחד פי אלסנה פקט פי בלאר מצוצזה או יומין פי אלסנה
פי בלאר מצוצזה יצא ואנמא ירידון בה כוון אלשם פי אלעליל מא יכון
דליך אליים ואנאה קרייבא מון סמת אלראם ומתקבלה לה ובאווא סוא כמו
ביינה ואנאה ליסח מאילה לא נחו שמאל אלאנסאן ולא נחו ימינה בל באזא
ראסה . ואמא מערפה اي אלבלאר חסאמה פיה אלשם אלראם ואיה לא
חסאמה ואיה תסאמה יומ ואחד פקט ואיה יומין פה ממא יתעלק
בעלם אלהיא לא בمعنى הרה אללהכה והנץ תחביין אסבאב דליך .
וכתב משה .

IX.

[mb. T. מא]. (fol. 5 a) שאללה . אש מעני קוליהם מפני מה תח איןין
מצוין לצעת תורה מבנייהם [אמר] רב שאין מבוכין בחורה תחילת .
תשובה . אלדי פסר אל .. . עלי אלטלווע לספר תורה חראמ כמו קד
באן יכאנא⁵ תח .. . . . . תצעב עליהם אלחרכה לטלוע לספר תורה פימתנווא

¹ Several words have been lost here ; see Tama's translation.

² A word or more missing.

³ This word is, however, not clear in the MS.

⁴ With this response compare Tama's translation, which does not make the author's pointed meaning clear enough.

⁵ יכאנא .

מן אלטלווע : ואלדי יטהר לנו פ' תאייל[ה] פהו בלאפ' הדא והוא אן אלשי אלמעתקד בז' רג' תלמיד חכמי' האצרא ויטעל' במחציה כהן עם ארץ או מן הו دونה בחכמה ויקרא חלה פלכוניהם מיעטו בכבוד תורה ואין קוראין ב תורה אלא קורא אחר פחות מהן עוקב אבותיהם שאין תורה יוצאה מבניהם לאן קולנא כהן קורא ראשון וכו' אונמא דליך בשו(!) וממא יאכד הדא אלחאוייל בז' קאייל הדא אלקלול רב ובביאן קאלאו רב קרא בכחני במחצ'ר שמואל . וכטב משה .

X.

[מה. ט. מב]. שאלת' אלדיו היל הו מדראד או חבר פאן כאן הו מדראד אש הו עקרה אלתו מתי בולפה ועמל נוראה פסל אלמצזה . ואן כאן חבר היל הו אלחבר אלמעמול מן עפ' וחאג או מן שי עמל קאבע' כאן דליך נאיאו .

תשובה . אלדיוليس הו אלחבר בונה . וכל מן טן אינה דיו הוא אלחבר פקר גלט גלטא כבירה נדי . לאן אלמשנה יבין אן אלדיו ليس הו אלחבר והוא קולחים [פי סוטה] אינו כותב לא בקומות ולא בקלקנחות ולא בכל דבר שהוא רושם אלא בדיו שן' וכותב ומהה כתוב שהוא יכול להמחות¹ וקר אתיצה דליך אן דיו דבר שאינו רושם . ומעני אינו רושם לא יתבה ויבקא ראסכא פ' אילגילד חתי לא ימחי ואן כאן דיו הוא אלחבר אינו רושם פאי שי יכון אלרושים וכיפ' יטן טן און קומות וקלקחות בכלל דבר הרושים ואלחבר הוא אישר תבאת מהמא בכלל דבר שאינו רושם הדא מא לא יסוג סמאעא בונה . ומעולם אן קומות הוא אלמעמול מן צדא אלחידר אלדי רושם פאי שי אלאסקאפה . וקלקנחות הוא אלקלקנד נוע מן אנווע אללאג . וקר עדו אלדיו בכלל דברים הרושמן לעניין שבת והוא קולחים הנאר כתוב בדיו בסיקרא בקומות וקלקנחות ובכל דבר שהוא רושם פדר דליך אן אלדי אלמדבור או דאימא הוא שי ירשם ויבקא מثال אלסקרא והוא אלמנרה או אלוננפרא וללא דליך לם יכון חייב אלדי יכתוב בה פ' אלשבת לאנה כאן יכון כזון כתוב במשקון ובמי פירות אלדי هو פטורי לבונה דבר שאינו מתקיים לבונה אן אמתחו ובגלג' פ' מהיה אמתחה ולם יבק אחר טארה בונה פ' אילגילד ולדליך נאו כתאה פרשת סוטה לאנה יכול להמחות . פבעד תקדים מא קדרמאה אקלן אן אלדיו הוא דבאן מגתמען מן חרך אלדרהאן ונזהה כויאת³ .....

(b 5 fol.) ואלאשך ונזהה ארא כביה אניה ונמע פיה דליך אלרכאן ויען ....., מה וינמעה ויבאלאג' פ' סחקה ורעהה חתי יציר אוראך ריקן ותרהן

¹ MS., however, not clear. ² So the MS. ³ Catchword on fol. 5 a.

באל . . . . . הדרה הוא עצלה פאן אכדר הדרה אלמראד וחלבאה באלמא', וכותב בה ספר תורה פאן . . . אענדי גאנית אל . . . והוא קרייב מן יכתב במשקין ובמי פירות פאנה לא יתבר מנה ולא תדרוג(?) אלספֶר מתחלו לסתופו ומוספו למחלתו מרה או מרתין אלא יימתי כי לה או אכתרה דא ענבר אן כאן הדא בדיו כתוב משה ספרי תורה ביפן יקول ען ספר תורה שכותב ושמתם אותו מעד איזון והיה שם בר לעדר כייף יכתוב במثال הדא שי איזאָר [באָל] אָפֶןין ואָלדי ינבני אן יעלמה ואן יתול הדרה אלמראד במא עפֶן יכתב בה ויסקל בכרקה بعد אלתאָבה ייחסן סקאלָה יותבח פאן בהדרה אלתרתיב היצל לה אלתאָבה ולא יתחל ולא יתערב . . . ען אלגילד פימתחא בנמלטה ולא יבקי לה אָתר בונה . והכרדא נחן פעלנָא פַי נסְק אלספֶר אָלדי נסכנאָה ותחרינָא אָן [יכן] כהלהָה . וממא יבין לך אָן אָלדי אָלמְדָכָר דָאִמָא פַי מאָיקום מקאָמה מן אלאָמר אל . . . . ר' מאָיר פַי שומָה דָבָר אָחר יש לי שאָני מיטיל אָותו לתוך הדָיו וקלקנות שמו אָם' לו וכַי מטילין קלקנותום לתוך הדָיו והתורה אמרה וכותב ומבה מה שיכול להמחות ולא שך לולא בון אלעפֶן או נחוה מן אלאָשָׂיא אלקָאָבָּזָא אלעפֶצָה בתוכה הדָיו . . . אָלָזָן אלחָבָאת חתִי לא ימכוּן מהוּ לאָן אָלָזָן בפְרָדָה אָדָא אָצְפָּה לְלִמְדָדָר חתִי לא יותר פַי . . . . גָמָלה ואָתָה תָרְבָּה דָלָק תונְדָה לְלָא(?) פרק בין בון אלעפֶן פַי אָכְלָאָטה אוּ ייחל במא אלעפֶן במא פעלנָא נחן והדרה כלָה לְמַעַזָּה אָמָא(?) לעכָב פָלָא(?) בְלָגָז אָז ייצאָפֶן אָלָזָן לה אִיצָא חתִי יכוּן בְּמַן אָכְלָט מְדָרָא וְהַבָּרָא לְאָן אָלְקָוָל אָלְצָחָיָה קָוָל ר' יהוָה עַן ר' מאָיר בְלָגָז מְטִילִין קלקנותום לתוך הדָיו חוֹזָן מפְרָשָׁת שומָה בְלָב . . . . לְאָנָה אָלְקָוָלה אלאָכָוָה וְהַיָּנָרָיה עַלְיָה מְאָיָנָה אָלְנָטָר . וּלְר' נְסִים זָל תְשׁוּבָה מְשָׁהוּרָה עַנְדָנָא וְהַיָּמוֹנוֹדָה אִיצָא הָנָא פַי מַעַרְדָּר יְדָכָר פִיהָא צְנָעָה אָלְדָיו וַיְקָוָל פַי אַכְרָהָא . . . וְגַנְגָּפָן פָאָדָא רָאָד יְכַתֵּב בָה . . . . מְנָה פַי אַלְמָא וְכָלָט מְעַל אָלְחָבָר וכותב בה הדָא נְצָה וְלָם יְדָכָר דָלָיל וְלָא שִׁי מְמָא בֵינָה לְכָמָם לְכָנָה אַעֲלָם אָנָה אָעֲתָמָד עַלְיָה אָלְצָחָיָה . וְהוּ קְוָלָם לְכָל מְטִילִין קלקנותום לתוך הדָיו חוֹזָן מפְרָשָׁת שומָה . וְקָרְתָּבִין פַי אַלְיְוָשָׁלְמִי אָן אָלְדָיו אָלְמְדָכָר פַי בְלָמְזָעָ סְתָם וְהוּ אָלְדָיו וְהוּ אָלְדָיו כָּאָנוֹ יְכַתְּבָה סְפָרִי תּוֹרוֹת כָּאָן פִיהָא קלקנותום . . . יְתַבָּת . וְקָרְתָּבִין אָן אָלְקָלְקָנוֹתָם לְאָיִד תְבָאת אָלָא בָאנְצִיאָבָה לְלַעַפָּן וְהוּ קְוָלָם הָנָאָךְ פַי מְס' שומָה וכותב יְכַל בְדָיו בְסְקָרָא בְקוּמָס וּבְקָלְקָנוֹתָם מְנִין תָל וְמַהְהָ יְכַל בְמְשֻׁקָּן וּבְמי פִירָה תָל וּכְתָב הָא בִּצְדָּר כְתָב שָׁהָוּ יְכַל²

G. MARGOLIOUTH.